

گنجینه‌هایی از عرفان تافداکاری

حمید دهقان

دیدار از موزه‌های استان آذربایجان شرقی

اشاره

مدتی این مثنوی تأخیر شد. سلسله مطالب میراث ما، در این دوره که به معرفی موزه‌های ایران اختصاص دارد، در دو شماره‌ی گذشته منتشر نشد. وقتی مؤلف مطلبی اهل سفر و گردش‌گری داخلی و خارجی باشد، باید هم منتظر چنین اتفاقاتی بود. در هر صورت پس از وقفه‌ای دو شماره‌ای، از این شماره و هم‌زمان با فرارسیدن سال جدید شمسی و رونق دوباره‌ی سفرهای ایران‌گردی، با گنجینه‌های استان آذربایجان شرقی آشنا می‌شویم.

هزار نفر از این موزه دیدار می‌کنند.

بخش‌های موزه‌ی آذربایجان

باستان‌شناسی دوران پیش از اسلام، باستان‌شناسی دوران اسلامی و نمایشگاه بخش‌های گوناگون موزه‌ی آذربایجان را تشکیل می‌دهند.

در بخش باستان‌شناسی پیش از اسلام، آثار متنوع سفالینه و مفرغی از هزاره‌ی پنجم پیش از میلاد تا پایان حکومت ساسانیان به نمایش گذاشته شده است.

یک جام زرین، یک موبند زرین، ریتون نقره‌ای با مجسمه‌ی سر شیر از دوران هخامنشی، یک قبضه شمشیر برنزی با کتیبه‌ای به خط میخی و تنگ‌ها و کاسه‌های شیشه‌ای نقش‌دار زیبا از دوره‌ی ساسانی از اشیای ارزشمند و بی‌نظیر این بخش به‌شمار می‌آیند.

در بخش باستان‌شناسی دوران اسلامی، آثاری از قرن چهارم تا چهاردهم هجری قمری به تماشا گذاشته شده است. چینی‌های بسیار نفیس دوره‌ی صفوی، شمعدان، قندیل، گلدان و لگن برنجی، خنجرهای طلاکوب، سکه‌هایی از دوره‌ی امویان تا قاجاریه، مهرهای اسلامی و تعدادی قلمدان، جعبه‌ی

شد، اکنون از لحاظ نگهداری هزاران قطعه آثار و اشیای نفیس دومین موزه‌ی کشور به‌شمار می‌آید که با انتقال پایگاه باستان‌شناسی محوطه‌ی مسجد کبود به آن، از اهمیت بیشتری برخوردار شده است. در این پایگاه، تاریخ تبریز براساس لایه‌های تشکیل‌دهنده‌ی شهر، قبور باستانی هزاره‌ی اول پیش از میلاد شامل تمدن‌های ماد، هخامنشی، اشکانی، ساسانی و دوران اسلامی تا زمان قاجاریه مشخص شده است.

نتایج کاوش‌های محوطه‌ی مسجد کبود که در اختیار بازدیدکنندگان قرار گرفته است، نشان‌دهنده‌ی تاریخ سه هزار ساله‌ی شهر تبریز است. علاوه بر آن، اشیای کشف شده از شش متری محل‌های کاوش شده نیز در سالن موزه به نمایش گذاشته شده است.

موزه‌ی آذربایجان با بیش از ۲۳۰۰ قطعه اشیای نفیس باستانی ثبت شده است. افزون بر یک هزار شیء غیربثبتی و حفاظتی، کتاب‌خانه‌ای غنی با یکصد جلد کتاب خطی قدیمی و ۲۵۰۰ جلد کتاب در زمینه‌های تاریخی، باستان‌شناسی و هنری از آثار موجود در کتاب‌خانه است و در اختیار دوست‌داران فرهنگ و هنر کشور و گردش‌گران خارجی قرار دارد. هم‌چنین هر سال بیش از یک صد

استان آذربایجان شرقی سابقه‌ای دیرینه از لحاظ تأسیس موزه دارد و برای نخستین بار در سال‌های ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷ با برپایی نمایشگاه سکه‌های کشف شده در ساختمان کتاب‌خانه‌ی تربیت تبریز، مقدمات تأسیس موزه در این شهرستان فراهم شد.

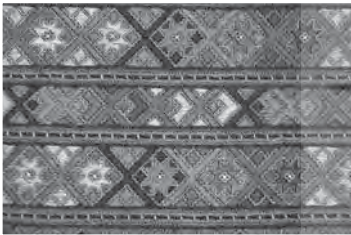
در سال ۱۳۳۵ مدیرکل فرهنگ استان با همکاری اداره‌ی کل باستان‌شناسی و اوقاف برای تأسیس موزه‌ی آذربایجان همت گماشت و در مرداد ماه سال ۱۳۳۶ با نمایش ۲۰۲ قطعه اثر که موزه‌ی ایران باستان (موزه‌ی ملی) به تبریز فرستاده بود، موزه‌ی آذربایجان در تالار کتاب‌خانه‌ی ملی تبریز پایه‌گذاری شد. مدتی نیز اشیای باستانی در محل دبیرستانی به نام دبیرستان نجات، جنب بنای ارک تبریز به نمایش گذاشته شد تا این که در مهرماه سال ۱۳۴۱ موزه‌ی آذربایجان، در محل فعلی با برگزاری مراسم رسمی گشایش یافت.

موزه‌ی آذربایجان در خیابان امام خمینی (ره) جنب مسجد کبود قرار دارد و ساختمان آن براساس طراحی معمار و باستان‌شناس معروف فرانسوی، **آندره‌گدار** و با ترسیم **اسماعیل دیباج** احداث شده است. موزه‌ی آذربایجان که با انتقال ۲۰۲ قطعه از آثار فرهنگی موزه‌ی ایران باستان پایه‌گذاری

جنب مقبره‌الشعرا، موزه‌ی شهدا در بلوار استاد شهریار، موزه‌ی دانشگاه در بلوار ۲۹ بهمن موزه‌ی استانداری در محل استانداری و موزه‌ی کلیساهای خلیفه‌گری ارامنه‌ی آذربایجان در خیابان شریعتی.

موزه در شهرهای آذربایجان شرقی

در شهرستان سراب موزه‌ی عشایر آذربایجان، در شهرستان مراغه موزه دوره‌ی ایلخانی در کنار آرامگاه اوحدی مراغه‌ای شاعر نام‌دار و موزه‌ی سنگ نگاره‌ها در خیابان راه‌آهن، در شهر خامنه موزه‌ی هدایای خامنه، در شهرستان اهر موزه‌ی ادب و عرفان در بقعه شیخ شهاب‌الدین اهری و در شهرستان بناب، موزه‌ی مردم‌شناسی جنوب سهند در محل حمام قدیمی مهرآباد که از دوران صفویه به جای مانده است با بخش‌های آلات و ادوات موسیقی، صنعت پارچه‌بافی، زیورآلات، پوشاک، طب سنتی، ابزارآلات کشاورزی، ادعیه و طلسمات، دست‌بافت‌های سنتی، آهنگری و ظروف مرتبط با آب موزه‌های دیدنی شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی هستند که آثار تاریخی فاخر و ارزش‌مندی را به نمایش گذاشته‌اند.

جواهرات و قاب آینه با نقش‌های مینیاتوری. یک پیراهن کتانی مزین به آیه‌های قرآن و سنگ نوشته‌های معروف «بسم‌الله» در این بخش نگهداری می‌شود.

در سنگ مرمرین بسم‌الله به ابعاد ۳/۸۳ و ۱/۳۳ متر اشعاری در مدح پیامبر اسلام (ص) که با نقوش اسلیمی حکاکی شده است و بسم‌الله الرحمن الرحیم با خط نستعلیق درشت نوشته شده است. این کتیبه یکی از شاهکارهای حکاکی جهان به‌شمار می‌آید که توسط **میرزا محمدعلی قوچانی** معروف به میرزا سنگ‌لاخ در سال ۱۲۷۲ هجری قمری به همراه دو بیت زیر حکاکی شده است.

سخن‌گوی ای کلک شیرین کلام
ز نعت محمد علیه‌السلام
رسول عرب، شاه یثرب حرم
غلام درش هم عرب هم عجم

یک قفل رمزدار از قرن ششم هجری نیز از اشیای شگفت‌انگیز این بخش موزه است. این قفل با رمز اطمینان بخش در سال ۵۶۶ هجری قمری توسط یک هنرمند اصفهانی به نام **محمود** فرزند **حامد اصفهانی** ساخته شده است و در سال ۱۳۵۵ در منطقه‌ی قلعه‌ی ضحاک مارون نزدیک شهرستان عجب‌شیر کشف شده است.

در بخش نمایشگاه موزه، آثار **احد حسینی** مجسمه‌ساز نام‌دار آذربایجان به نمایش گذاشته شده است. این مجسمه‌ها حاصل تلاش و کوشش هنرمند پرکار در سال‌های ۵۴ تا ۵۹ است که در سال ۱۳۶۱ به موزه‌ی آذربایجان اهدا شده است. آثار احد حسینی در موزه، زندگی انسان‌ها، رنج‌ها، مشقت‌ها و اضطراب‌های جهان بشریت را به بازدیدکنندگان نشان می‌دهد.

موزه‌ی مشروطه ایران

موزه‌ی مشروطه ایران در خانه‌ی مشروطه تأسیس شده است تا با نشان دادن آثار و یادگارهای فداکاری‌های رهبران و سایر جان برکفان انقلاب مشروطیت، مبارزات آنان را برای مردم بازگو کنند.

بانی خانه‌ی مشروطیت **حاج مهدی کوزه‌کنانی** معروف به ابوالمله یکی از رهبران انقلاب مشروطیت است. در سال ۱۳۴۱ مجموعه یادگارهای اهدایی خانواده‌های مبارزات نهضت مشروطه و عکس‌هایی منحصر به فرد و اسناد مهم در یکی از تالارهای خانه‌ی مشروطیت به نمایش گذاشته شد و در سال ۱۳۷۵ با انتقال کلیه‌ی اسناد و اشیای مربوط به انقلاب مشروطیت موجود در موزه‌ی آذربایجان به این مکان تاریخی، موزه‌ی مشروطه تأسیس شد.

علاوه بر موزه‌ی آذربایجان و موزه‌ی مشروطه دیگر موزه‌های تبریز عبارتند از: موزه‌ی ادبی استاد **شهریار** با مجموعه آثار و یادگارهای باقی‌مانده از وی در محل خانه‌ی مسکونی‌اش در خیابان مقصودیه، موزه‌ی قرآن و کتابت در بنای صاحب‌الامر، موزه‌ی تاریخ طبیعی در چهارراه آبرسانی، موزه‌ی سنجش با انواع ادوات مقیاس مانند ترازوهای ظریف زرگری تا قیاس‌های بزرگ میدان‌های بار در محل خانه‌ی تاریخی و زیبای سلماسی در میدان ساعت خیابان مقصودیه، موزه‌ی قاجار در خانه‌ی **امیر نظام گروسی** در محله‌ی ششگلان، موزه‌ی محرم در خیابان مطهری، سایت موزه عصر آهن در چهارراه بهشتی کهنه خیابان، موزه‌ی استاد **بهتونی**